C/2023/857

8.12.2023

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Για μια ανθεκτική, βιώσιμη και υπεύθυνη αλυσίδα εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κρίσιμες πρώτες ύλες»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2023/857)

Εισηγήτρια: η κ. **Cinzia DEL RIO**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	25.1.2023
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
	Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	4.9.2023
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	20.9.2023
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	581
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας	
(υπέρ/κατά/αποχές)	156/36/44

1. **Συμπεράσματα και συστάσεις**

1.1. Σκοπός της γνωμοδότησης είναι να προσδιοριστούν κατά προτεραιότητα οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαντήσεις στις επιπτώσεις της αυξανόμενης χρήσης κρίσιμων πρώτων υλών σε αξιακές αλυσίδες σε τρίτες χώρες, καθότι η διασύνδεση μεταξύ των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας, της κλιματικής αλλαγής και της αξιοπρεπούς εργασίας δεν έχει αντιμετωπιστεί επαρκώς μέχρι σήμερα. Όσον αφορά την ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία, άλλοι τομείς ζωτικής σημασίας όπως η υγεία, η άμυνα και τα ηλεκτρονικά προϊόντα είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι σε δυνητικό αθέμιτο ανταγωνισμό ή χειραγώγηση από τρίτες χώρες.

1.2. Ο συνδυασμός της νόσου COVID-19 με τις γεωπολιτικές επιπτώσεις μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και την αναζωπύρωση των εντάσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας στην περιοχή του Ινδικού-Ειρηνικού έχουν προκαλέσει μια ολοένα και πιο εμφανή πόλωση των διεθνών σχέσεων. Στον παγκόσμιο ανταγωνισμό μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), των ΗΠΑ και της Κίνας, η προτεραιότητα των κυβερνήσεων και της ΕΕ σήμερα είναι η εξασφάλιση των πιο κρίσιμων πρώτων υλών για την υποστήριξη της ψηφιακής και οικολογικής μεταστροφής του βιομηχανικού συστήματος, με μια νέα γεωγραφία εφοδιασμού σπάνιων γαιών. Η συμμόρφωση με τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα σε όλες τις αξιακές αλυσίδες παραμένει θεμελιώδης επιδίωξη των ενωσιακών πολιτικών σε όλες τις χώρες ([1]).

1.3. Για την επίλυση αυτών των κρίσιμων ζητημάτων, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) προτείνει ένα σύνολο στόχων και μέτρων για μια ανθεκτική, βιώσιμη και υπεύθυνη αλυσίδα εφοδιασμού της ΕΕ. Ως εκ τούτου, οι στρατηγικές αποφάσεις της ΕΕ θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις ακόλουθες συστάσεις:

1.4. Βάσει της σημερινής διεθνούς συγκυρίας και των αναπόφευκτων κοινωνικών και περιβαλλοντικών περιορισμών, πρέπει να αναγνωριστεί ότι τα εθελούσια, μη δεσμευτικά μέτρα δεν επαρκούν για την επίλυση τέτοιων πολύπλοκων ζητημάτων.

1.5. Πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι συναρμόδιοι, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, στη διαχείριση της τεχνικής και οικονομικής βοήθειας για μια συστηματική μετάβαση, με την αποφυγή περαιτέρω δομικών αποκλίσεων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, και με μέλημα την ισόρροπη, καθολική και ισότιμη πρόσβαση στις ενισχύσεις, με αφετηρία μέτρα υπέρ της δίκαιης μετάβασης, σύμφωνα με τις διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές ([2]).

([1]) *Increasingly strategic raw materials* [Ολοένα και περισσότερο στρατηγικές πρώτες ύλες], ιστολόγιο του Ευρωπαίου επιτρόπου Thierry Breton, 12 Ιουνίου 2022.

([2]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας / Διεθνής Συνδιάσκεψη Εργασίας, 16.6.2023.

1.6. Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και όχι απλώς ως παρατηρητή, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τις Κρίσιμες Πρώτες Ύλες. Αναμένουμε δε από το εν λόγω συμβούλιο να διαβουλεύεται με τους κοινωνικούς εταίρους και τις λοιπές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών της ΕΕ επί όλων των προτάσεων, φροντίζοντας οι αποφάσεις που θα λαμβάνονται να μην συνεπάγονται αποκλεισμούς ή άνισους όρους ανταγωνισμού για τα κράτη μέλη της ΕΕ.

1.7. Πρέπει να συνεκτιμηθούν οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι ενίσχυσης της **πολυσυλλεκτικότητας των πηγών εφοδιασμού** με σκοπό: α) να μειωθεί η ζήτηση και η κατανάλωση κρίσιμων πρώτων υλών και να γίνονται επενδύσεις στην ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίησή τους, β) να αυξηθεί η χρήση ανανεώσιμων υλικών (με τακτική εποπτεία της), γ) να γίνουν επενδύσεις σε ανθεκτικές, βιώσιμες και υπεύθυνες μεθόδους εξόρυξης και παραγωγής — ακόμη και σε τρίτες χώρες, έτσι ώστε να αναβαθμιστούν και εκεί οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, δ) να αυξηθεί ο εφοδιασμός από εταίρους που θεωρούνται αξιόπιστοι τόσο από πλευράς εμπορικών όσο και κοινωνικών και περιβαλλοντικών εγγυήσεων και ε) να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις επί νέων εμπορικών συμφωνιών και συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών και να προσαρμοστούν οι ήδη υφιστάμενες με την αξιοποίηση των μέσων για την αποτελεσματική εφαρμογή του σχετικού με το εμπόριο και τη βιώσιμη ανάπτυξη κεφαλαίου, με σεβασμό των διεθνών εργασιακών και περιβαλλοντικών προτύπων και με μέλημα την προαγωγή τους.

1.8. Προτρέπει τους συννομοθέτες της ΕΕ να καταλήξουν σε συμφωνία με θέμα την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα (**Corporate Sustainability Due Diligence**) και να εκπονήσουν **στρατηγικά έργα** σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού και υπεργολαβιών, συμπεριλαμβανομένων των τρίτων χωρών· τούτο δε με μέλημα την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης στην Ευρώπη (ΟΟΣΑ) όσον αφορά τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, της τριμερούς δήλωσης της Διεθνούς Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική πολιτική, καθώς και των κατευθυντήριων γραμμών του ΟΟΣΑ για τη δέουσα επιμέλεια όσον αφορά την υπεύθυνη διαχείριση των αλυσίδων εφοδιασμού με ορυκτά από περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις και περιοχές υψηλού κινδύνου, **ώστε να είναι δυνατή η απόσυρση με υπεύθυνο τρόπο από τις εν λόγω περιοχές/χώρες**. Οι διαδικασίες **ταχείας εκτέλεσης** στρατηγικών έργων δεν θα πρέπει να συνεπάγονται την καταστρατήγηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προτύπων. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει όσα έχει ήδη υπογραμμίσει σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της, δηλαδή ότι «[π]αρά την πρωταρχική υποχρέωση δέουσας επιμέλειας των μεγάλων εταιρειών, οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις θα επηρεαστούν έμμεσα, καθώς οι εταιρείες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας θα αυξήσουν τις απαιτήσεις τους έναντι των προμηθευτών όσον αφορά την εφαρμογή των κατευθυντήριων αρχών των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών και τη διαχείριση της δικής τους αλυσίδας εφοδιασμού». Συνεπώς, «η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να παράσχουν βοήθεια, ιδίως στις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, κατά τρόπο πρακτικό, συγκεκριμένο και αποτελεσματικό, στο πλαίσιο διαρθρωτικής συνεργασίας με τις άμεσα ενδιαφερόμενες αντιπροσωπευτικές οργανώσεις» ([3]).

1.9. Οι διαδικασίες δέουσας επιμέλειας που καθορίζονται τόσο στη στρατηγική για την αξιοπρεπή εργασία στις αλυσίδες εφοδιασμού που εγκρίθηκε φέτος από τη ΔΟΕ ([4]) όσο και στις νέες κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ με θέμα τη δέουσα επιμέλεια στον εξορυκτικό τομέα θα πρέπει να αποτελούν σημεία αναφοράς για την εφαρμογή της δέουσας επιμέλειας σε όσες εταιρείες δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα.

1.10. Πρέπει να κατοχυρώνεται στις εμπορικές συμφωνίες η υποχρεωτική συμμόρφωση με όλους τους διεθνείς κανόνες και πρότυπα, αρχής γενομένης από όσους διέπουν την παράνομη εμπορία υλών, μη εξαιρουμένων των **εμπορικών** κυρώσεων.

1.11. Πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΟΟΣΑ όσον αφορά τα προϋπάρχοντα αποθέματα βαρέων σπάνιων γαιών ή των προϊόντων τους. Μάλιστα, όταν είναι δυνατόν, πρέπει να προσδιορίζεται η πηγή των προμηθειών και να αναλαμβάνεται η ευθύνη για τη δέουσα επιμέλεια σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού, με διασφάλιση της συμμόρφωσής τους με τους οικείους κανόνες αντί της ένδειξης εμπιστοσύνης σε τρίτους. Είναι επίσης αναγκαίο να διερευνηθεί η δυνατότητα ανάληψης δράσης σε περίπτωση επανειλημμένης μη συμμόρφωσης του προμηθευτή.

1.12. Πρέπει να υποστηρίζονται οι επιχειρηματικοί εταίροι στην προαγωγή της αξιοπρεπούς εργασίας, των ίσων αμοιβών και των ίδιων ευκαιριών στην απασχόληση, μέσω της ενθάρρυνσης του κοινωνικού διαλόγου και των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Πρέπει **να υποστηρίζονται οι επιχειρήσεις για να μπορούν** να εντοπίζουν τους συγκεκριμένους κινδύνους του τομέα ([5]) και να εφαρμόζουν διαδικασίες δέουσας επιμέλειας στα συστήματα διαχείρισής τους.

1.13. Πρέπει να εγκαθιδρυθούν διαδικασίες με μέλημα οι επιχειρήσεις που επωφελούνται από κίνητρα και άλλες μορφές υποστήριξης να μην είναι άμεσα ή έμμεσα συνυπεύθυνες για τη ζημία που προκαλεί η χρήση πρώτων υλών και βαρέων σπάνιων γαιών που εξορύσσονται ανεύθυνα σε περιοχές όπου ενδεχομένως παραβιάζονται τα ανθρώπινα και περιβαλλοντικά δικαιώματα και υπάρχουν συρράξεις.

([3]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα «Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937» (ΕΕ C 443 της 22.11.2022, σ. 81).

([4]) *Strategy on decent work in supply chains* [Στρατηγική για την αξιοπρεπή εργασία στις αλυσίδες εφοδιασμού], Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 347η συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΟΕ, Μάρτιος 2023.

([5]) «Batteries are the battlefield — The next geopolitical contest may be over green technology, and China, for now, is poised to win control of those supply chains» [Οι μπαταρίες είναι το πεδίο της μάχης — Η επόμενη γεωπολιτική αναμέτρηση μπορεί να αφορά την πράσινη τεχνολογία και η Κίνα, προς το παρόν, είναι έτοιμη να κερδίσει τον έλεγχο των συγκεκριμένων αλυσίδων εφοδιασμού], *Foreign Policy*, 25 Ιανουαρίου 2023.

1.14. Πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα έτσι ώστε τα στρατηγικά έργα να εκτελούνται κατόπιν εκτίμησης του περιβαλλοντικού τους αντικτύπου —με παράταση της μέγιστης ισχύουσας προθεσμίας των 30 ημερών— και με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των τοπικών κοινοτήτων, έτσι ώστε να διευκολύνεται η συναίνεση όλων των ενδιαφερομένων και να αποσοβείται ο κίνδυνος εκτέλεσης έργων σε προστατευόμενες περιοχές. Πρέπει να διασφαλίζεται η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας που προσφέρουν οι πρωτοβουλίες αυτές.

1.15. Πρέπει να τεθεί ο στόχος τουλάχιστον το 30 % των έργων να γίνεται με δευτερογενείς πρώτες ύλες που θα προέρχονται π. χ. από χώρους υγειονομικής ταφής ή από επανεξόρυξη αποβλήτων και μονάδες ανακύκλωσης. Εξίσου σημαντική θα είναι η αξιολόγηση των συμμετεχουσών επιχειρήσεων όσον αφορά τις προηγούμενες επιδόσεις τους, με τη διασφάλιση διαφανούς και δημοκρατικής διαδικασίας επιλογής με τη συμμετοχή —στη διαδικασία λήψης αποφάσεων— όλων των θεσμικών οργάνων και των συναρμοδίων της ΕΕ και όχι μόνο της νεοσύστατης επιτροπής ρυθμιστικού ελέγχου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1.16. Πρέπει να προαχθεί η συνεργασία των διάφορων κρίκων της αλυσίδας εφοδιασμού, με την πρόκριση της σύναψης παγκόσμιων συμφωνιών μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και, όπως ορίζεται από τη ΔΟΕ ([6]), να βοηθηθούν όλοι οι συναρμόδιοι και οι πολυεθνικές και εθνικές επιχειρήσεις ώστε να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την τήρηση της υποχρέωσης του μεν κράτους να προστατεύει, των δε επιχειρήσεων να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσω της ενίσχυσης των δημόσιων θεσμών και της ανάπτυξης ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.

1.17. Πρέπει να προτρέπονται οι επενδυτές και οι βιομηχανίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των σπάνιων γαιών να δημοσιεύουν εκθέσεις σχετικές με την προέλευσή τους (προμηθευτές τρίτων χωρών) μέσω της χρήσης μοχλών πίεσης και πιθανώς περιοριστικών μέτρων που θα αποτρέπουν τις εταιρείες να τις προμηθεύονται από επίφοβες χώρες. Η κοινωνική και περιβαλλοντική προστασία και οι διαδικασίες επεξεργασίας και ανακύκλωσης αποβλήτων θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται στο κόστος των προϊόντων.

1.18. **Πρέπει να υποστηριχθεί η ψηφιοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας**. Η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών θα είναι ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της διαχείρισης της αλυσίδας εφοδιασμού και της αποτελεσματικότητας της αλυσίδας παραγωγής, και για τον έγκαιρο εντοπισμό προβλημάτων, μέσω βάσεων διαχείρισης παραγγελιών, ιχνηλασιμότητας προϊόντων και εποπτείας των διαδικασιών παραγωγής.

1.19. Πρέπει να γίνουν επενδύσεις **στην κατάρτιση, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την καινοτομία** για τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας και βιώσιμων συστημάτων παραγωγής, με μέτρα παροχής κινήτρων και ενωσιακά χρηματοδοτικά μέσα που αποσκοπούν στην ενίσχυση ολόκληρης της παραγωγικής αλυσίδας.

2. **Γενικές παρατηρήσεις**

2.1. *Περίγραμμα*

2.1.1. Το νέο γεωπολιτικό περίγραμμα απαιτεί τον επανασχεδιασμό των αλυσίδων παραγωγής με βάση τα εξής νέα κριτήρια, που δεν συνδέονται πλέον κυρίως με το κόστος και τη δυναμική της αγοράς και μόνο: 1) ανεξαρτησία από μεμονωμένες κυρίαρχες χώρες, με την ενίσχυση της πολυσυλλεκτικότητας των πηγών εφοδιασμού για την αποφυγή του κινδύνου διακοπής του εφοδιασμού, 2) στρατηγική αυτονομία για λόγους, μεταξύ άλλων, πολιτικούς, 3) ασφάλεια, 4) περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα.

2.1.2. Η αυξανόμενη χρήση των αξιακών αλυσίδων έχει συμβάλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας, μετατρέποντας εκατομμύρια άτυπων θέσεων εργασίας σε επίσημες· ωστόσο, όπως υπογραμμίζει η ΔΟΕ ([7]), σε πολλές περιπτώσεις σημειώνονται επιδείνωση των συνθηκών εργασίας, της υγείας και της ασφάλειας, αύξηση της παιδικής και της καταναγκαστικής εργασίας, διαφόρων μορφών διακρίσεων και έλλειψη νομικής προστασίας. Επιπλέον, έχει σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ιδίως στον τομέα της εξόρυξης, στις βιομηχανικές ζώνες και στις ζώνες μεταποίησης προς εξαγωγή, όπου εργάζονται ως επί το πλείστον εκατομμύρια γυναικών.

([6]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας / Διεθνής Συνδιάσκεψη Εργασίας, 16.6.2023.

([7]) *Strategy on decent work in supply chains* [Στρατηγική για την αξιοπρεπή εργασία στις αλυσίδες εφοδιασμού], Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 347η συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΟΕ, Μάρτιος 2023.

2.1.3. **Περισσότερα από 450 εκατομμύρια εργαζόμενων, 190 εκατομμύρια εκ των οποίων είναι γυναίκες, εργάζονται στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού** ([8]) και οι κλάδοι, όχι μόνο της ένδυσης και της γεωργίας αλλά και αυτοί των εξορύξεων και της αυτοκινητοβιομηχανίας, έχουν υποστεί βαρύτατα πλήγματα εξαιτίας της κρίσης της COVID-19 ([9]). Οι γυναίκες, ένα μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, απασχολούνται κυρίως σε θέσεις εργασίας με χαμηλούς μισθούς και χαμηλές δεξιότητες. Στην Ευρώπη, σύμφωνα με στοιχεία της ΔΟΕ, μόνο στους κλάδους των εξορύξεων και της διύλισης απασχολούνται 3,4 εκατομμύρια εργαζομένων.

2.1.4. Όσον αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα, η Παγκόσμια Τράπεζα εισηγήθηκε επίσης από κοινού δράση μέσω της άσκησης νέων πολιτικών παραγωγής, αρχής γενομένης από τα στρατηγικά ορυκτά ([10]).

2.1.5. Η Ευρώπη εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τρίτες χώρες για την εξόρυξη και την επεξεργασία κρίσιμων πρώτων υλών. Το 63 % του κοβαλτίου που χρησιμοποιείται στις μπαταρίες εξορύσσεται στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, το 97 % του μαγνησίου προέρχεται από την Κίνα, σχεδόν το 100 % των σπάνιων γαιών που χρησιμοποιούνται παγκοσμίως υφίστανται επεξεργασία στην Κίνα, αλλά εξορύσσονται αλλού, κυρίως στη Μιανμάρ. Η Νότια Αφρική προμηθεύει το 71 % των μετάλλων της ομάδας του λευκόχρυσου (ρουθήνιο, ρόδιο, παλλάδιο, όσμιο, ιρίδιο και λευκόχρυσο) ([11]), η δε Τουρκία εφοδιάζει την ΕΕ με το 98 % των προμηθειών της σε βορικά άλατα ([12]). Η πρόσφατη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ([13]) παρέχει επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με τα επίπεδα εισαγωγών κρίσιμων πρώτων υλών και δείχνει ότι οι περισσότερες από τις —απαραίτητες σε ορισμένους ευρωπαϊκούς βιομηχανικούς τομείς— πρώτες ύλες που εισάγονται στην ΕΕ προέρχονται από χώρες με μικρή οικονομική ελευθερία, χαμηλά επίπεδα δημοκρατίας και δύσκολες εναλλακτικές λύσεις βραχυπρόθεσμα.

2.1.6. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα είναι η Μιανμάρ (πρώην Βιρμανία), η οποία τελεί υπό βίαιη στρατιωτική δικτατορία εδώ και δύο χρόνια και είναι μια χώρα εξορύξεων την οποία «εκμεταλλεύεται» η Κίνα. Από το 2016, στην πολιτεία Κατσίν, μια περιφέρεια στο βόρειο τμήμα της χώρας, σε μια έκταση ίση με αυτήν της Σιγκαπούρης έχουν πολλαπλασιαστεί τα ορυχεία βαρέων σπάνιων γαιών ξεπερνώντας τα 2 700. Σύμφωνα με την έκθεση της Global Witness, η εξωτερική ανάθεση αυτής της εξαιρετικά τοξικής βιομηχανίας στη Μιανμάρ έχει μετατρέψει την εν λόγω περιοχή στη μεγαλύτερη παγκοσμίως πηγή προμήθειας μεταλλευμάτων δυσπροσίου και τερβίου, δύο εκ των πολυτιμότερων βαρέων μετάλλων ([14]). Συν τοις άλλοις, οι κρίσιμες πρώτες ύλες, αν και εξαιρετικά σημαντικές για την καινοτόμο παραγωγή, είναι συχνά εξαιρετικά τοξικές για όσους εργάζονται με αυτές (π.χ. το λίθιο ([15])). Σύμφωνα με την Επιτροπή Αξιολόγησης Κινδύνων του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων, τρία άλατα λιθίου (ανθρακικό λίθιο, υδροξείδιο του λιθίου και χλωριούχο λίθιο) θα πρέπει να ταξινομηθούν ως «γνωστές τοξικές ουσίες για την ανθρώπινη αναπαραγωγική υγεία», επειδή θα μπορούσαν να προκαλέσουν υπογονιμότητα και αποβολές ([16]). Πρόκειται για μια ταξινόμηση στην οποία αντιτίθενται ορισμένοι κατασκευαστές, υποστηρίζοντας ότι τα επιστημονικά στοιχεία δεν είναι «αρκετά βάσιμα» για να «δικαιολογήσουν» μια τόσο αυστηρή ταξινόμηση, η οποία θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στους στόχους της ευρωπαϊκής βιομηχανίας όσον αφορά τα ηλεκτρικά οχήματα, τις μπαταρίες και τις κρίσιμες πρώτες ύλες ([17]).

2.1.7. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει πόσο σημαντικό είναι οι στόχοι της νέας ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη χρήση των πρώτων υλών, συμπεριλαμβανομένων των σπάνιων και συχνά τοξικών —οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την ευρωπαϊκή βιομηχανία— να στραφούν στην επένδυση στην έρευνα για καινοτόμες και βιώσιμες μεθόδους εξόρυξης, στην ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση των σπάνιων υλικών, καθώς και στην υποκατάσταση από μη τοξικές ύλες, με μέλημα την απομάκρυνση από χώρες-προμηθεύτριες με χαμηλά κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα. Ταυτόχρονα, αποτελεί προτεραιότητα η προστασία της υγείας και της

([8]) *Integrated Strategy on fundamental Principles and Rights at Work* [Ολοκληρωμένη στρατηγική για τις θεμελιώδεις αρχές και τα δικαιώματα στην εργασία], Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2017-2023.

([9]) *Technical Meeting on Achieving Decent Work in Global Supply chains* [Τεχνική συνάντηση για την επίτευξη αξιοπρεπούς εργασίας στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού], Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Γενεύη, 25-28 Φεβρουαρίου 2020· Thomas, H., Anner, M. «Dissensus and deadlock in the evolution of labor governance: global supply chains and the International Labour Organization» [Διχογνωμία και αδιέξοδο στην εξέλιξη της άσκησης της εργασιακής πολιτικής: παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού και η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ)], Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Journal of Business Ethics 184, 33-49 (2023).

([10]) *Minerals for climate Action: The Mineral Intensity for the clean energy transition* [Ορυκτά για την κλιματική δράση: Οι έντονες ανάγκες σε ορυκτά για τη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια], Climate-Smart Mining Facility, 2020.

([11]) U.S. Geological Survey, *Mineral Commodity Summaries*, Ιανουάριος 2023.

([12]) *Estimation of the Turkish Boron Exportation to Europe* [Εκτίμηση των τουρκικών εξαγωγών βορίου στην Ευρώπη].

([13]) *Global Value Chains: potential synergies between external trade policy and internal economic initiatives to address the strategic dependencies of the EU* [Παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες: δυνητικές συνέργειες μεταξύ της εξωτερικής εμπορικής πολιτικής και των εσωτερικών οικονομικών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση των στρατηγικών εξαρτήσεων της ΕΕ], Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 702.582, Μάρτιος 2023.

([14]) https://www.globalwitness.org/en/campaigns/natural-resource-governance/myanmars-poisoned-mountains/, 9 Αυγούστου 2022.

([15]) https://www.euronews.com/2023/03/27/europes-raw-materials-rush-does-not-justify-keeping-workers-in-the-dark-about-lithiums-dan

([16]) https://www.politico.eu/article/eu-commission-toxic-or-magic-batteries-industry-freaks-out-over-proposal-to-classify-lithium-as-a-toxin/

([17]) https://www.ft.com/content/c918587e-b7f9-48e7-9389-b9132ec5a14f

ασφάλειας όσων εργαζομένων χρησιμοποιούν αυτές τις πρώτες ύλες, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Η ΕΟΚΕ προτρέπει τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν το έχουν πράξει ακόμη να επικυρώσουν τις δύο βασικές συμβάσεις υπ' αριθ. 155 και 187 της ΔΟΕ για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, με τις οποίες κατοχυρώνεται το δικαίωμα σε ασφαλές εργασιακό περιβάλλον ([18]).

2.1.8. Από πολλαπλά στοιχεία προκύπτει ότι η περιβαλλοντική καταστροφή, η δήμευση γης, η στρατολόγηση βίαιων — συνδεδεμένων σε ορισμένες χώρες με την εξουσία— πολιτοφυλακών και η αυξημένη ζήτηση σε σπάνιες γαίες και πράσινη ενέργεια έχουν προκαλέσει μαζική αύξηση των κατά τόπους καταχρήσεων σε αρκετές χώρες.

3. **Η δράση της ΕΕ και η βιωσιμότητα των αξιακών αλυσίδων**

3.1. Το 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκαθίδρυσε την **Ευρωπαϊκή Συμμαχία Πρώτων Υλών** (ERMA) με σκοπό την προσαρμογή των κανονισμών και την επίτευξη πιο ανθεκτικών βιομηχανικών οικοσυστημάτων της ΕΕ.

3.2. Την 1η Φεβρουάριου 2023, η ΕΕ εγκαινίασε το **βιομηχανικό σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας** με τα δύο μέσα του, την πράξη για τη βιομηχανία των μηδενικών καθαρών εκπομπών και την ευρωπαϊκή πράξη για τις κρίσιμες πρώτες ύλες.

3.3. Στην ευρωπαϊκή στρατηγική ([19]) τίθενται μακροπρόθεσμοι στόχοι για τη διασφάλιση μεγαλύτερης ευρωπαϊκής αυτονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά θα πρέπει επίσης να επιδιώκεται η προαγωγή μιας νέας στρατηγικής έναντι των τρίτων χωρών-προμηθευτριών, με τη στενή σύνδεση των οικονομικών και εμπορικών συμφερόντων της ΕΕ με την τήρηση των υποχρεώσεων όσον αφορά τα κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα που απορρέουν από το ενωσιακό, το διεθνές και το εθνικό δίκαιο, τις συλλογικές συμβάσεις και το διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο. Μια μελέτη ειδικού σκοπού αφορά τη μεθοδολογία της κοινωνικής ανάλυσης του κύκλου ζωής ως μέσου υπεύθυνου εφοδιασμού της Ευρώπης με πρώτες ύλες ([20]).

3.4. Από έρευνα του Associated Press προκύπτει ότι οι σπάνιες γαίες δεν συμπεριλήφθηκαν στον κανονισμό της ΕΕ ([21]) για τα ορυκτά που εξορύσσονται σε ζώνες συγκρούσεων. Ο κανονισμός αποσκοπεί στην πρόληψη ή τη μείωση της προμήθειας ορυκτών από περιοχές όπου τα κέρδη χρηματοδοτούν ένοπλες συγκρούσεις. Ωστόσο, αφορά μόνο περιορισμένο αριθμό ορυκτών: κασσίτερο, ταντάλιο, βολφράμιο και χρυσό από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, γειτονικές χώρες ή άλλες περιοχές υψηλού κινδύνου. Σε δήλωσή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε επισημάνει τα κενά στην εποπτεία της αλυσίδας εφοδιασμού που εκτείνεται έως την Ευρώπη, επισημαίνοντας ότι δεν είναι ακόμη σαφές πώς θα λειτουργήσει η προσπάθεια της Κίνας να προβεί στη ρύθμιση της εκμετάλλευσης των σπάνιων γαιών ([22]).

3.5. Η Εταιρική Σχέση για την Ασφάλεια των Ορυκτών (*Mineral Security Partnership*) που συνήφθη το 2019 (αρχικά μεταξύ των ΗΠΑ, του Καναδά και της Αυστραλίας, στην οποία προσχώρησαν η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή) αποσκοπεί στην προαγωγή της υπεύθυνης παραγωγής και της ασφαλούς προμήθειας ορυκτών κρίσιμων για την παγκόσμια οικονομία και την ασφάλεια των εκάστοτε χωρών. Η στρατηγική αυτή ανταποκρίνεται στις αυξανόμενες ανησυχίες ως προς την εξάρτηση από τις εισαγωγές κρίσιμων ορυκτών που είναι απαραίτητα για την παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας ([23]).

([18]) *Σύμβαση για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων, 1981 (αριθ. 155), Σύμβαση σχετικά με το προωθητικό πλαίσιο για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, 2006 (αριθ. 187).*

([19]) Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για την εξασφάλιση ασφαλούς και βιώσιμου εφοδιασμού με κρίσιμες πρώτες ύλες και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1724 και (ΕΕ) 2019/1020 [COM(2023) 160 final]. Στον κανονισμό τίθενται σαφή κριτήρια αναφοράς για τις εθνικές ικανότητες κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού στρατηγικών πρώτων υλών και για τη διαφοροποίηση του εφοδιασμού της ΕΕ έως το 2030: τουλάχιστον 10 % της ετήσιας κατανάλωσης της ΕΕ για εξόρυξη, τουλάχιστον 40 % της ετήσιας κατανάλωσης της ΕΕ για μεταποίηση, τουλάχιστον 15 % της ετήσιας κατανάλωσης της ΕΕ για ανακύκλωση, όχι περισσότερο από 65 % της ετήσιας κατανάλωσης της ΕΕ κάθε στρατηγικής πρώτης ύλης σε οποιοδήποτε σχετικό στάδιο μεταποίησης από μία και μόνη τρίτη χώρα.

([20]) https://doi.org/10.1007/s11367-019-01678-8

([21]) Κανονισμός (ΕΕ) 2017/821 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 2017 για τον προσδιορισμό υποχρεώσεων δέουσας επιμέλειας στην αλυσίδα εφοδιασμού των ενωσιακών εισαγωγέων κασσιτέρου, τανταλίου και βολφραμίου, των μεταλλευμάτων τους, καθώς και χρυσού, που προέρχονται από περιοχές συγκρούσεων και υψηλού κινδύνου (ΕΕ L 130 της 19.5.2017, σ. 1).

([22]) https://apnews.com/article/technology-forests-myanmar-75df22e8d7431a6757ea4a426fbde94c

([23]) https://www.state.gov/minerals-security-partnership/, 14 Ιουνίου 2022.

3.6. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τους στόχους της **Ευρωπαϊκής Συμμαχίας Πρώτων Υλών, την οποία συνέπηξε η ΕΕ το 2020,** και υπογραμμίζει ότι στη **γνωμοδότησή της με θέμα τις βιώσιμες αλυσίδες εφοδιασμού και την αξιοπρεπή εργασία στο διεθνές εμπόριο** ([24]) είχε ήδη επισημάνει τα μέτρα που απαιτούνται έτσι ώστε οι στόχοι του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημιουργίας αξιοπρεπούς εργασίας δεν θα είναι σε δεύτερη μοίρα στις εμπορικές πολιτικές και στη διοίκηση των επιχειρήσεων, αρχής γενομένης από τη δέουσα επιμέλεια (υπάρχει σχετική πρόταση οδηγίας της ΕΕ), η οποία πρέπει να ενισχυθεί σε ολόκληρη την αξιακή αλυσίδα, όπως εν μέρει προβλέπεται στη γαλλική και τη γερμανική νομοθεσία ([25]).

3.7. Η πρόκριση πολιτικών και προγραμμάτων υπέρ της κυκλικής οικονομίας, με τη συμμετοχή —ήδη από το στάδιο της εκπόνησής τους— των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών, μπορεί να ολοκληρώσει θετικά τον κύκλο, να δημιουργήσει νέες αγορές για την ανακύκλωση σπάνιων πρώτων υλών και να προσφέρει τεράστιες δυνατότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας που σχετίζονται με την κυκλική οικονομία στις δευτερογενείς πρώτες ύλες και στην ανακύκλωση. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες, υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας 700 000 νέων θέσεων εργασίας μέχρι το 2030 ([26]), αλλά για να συμβεί αυτό, πρέπει να δοθούν περισσότερα κίνητρα και να επιδειχθεί μεγαλύτερος ζήλος σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο ([27]).

3.8. Η ΕΟΚΕ ζητεί επίσης την εποπτεία της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας για τη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση και να γίνει προσπάθεια να μην εξαντλούνται στον εθελοντικό χαρακτήρα τους τα μέσα προστασίας των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων σε «[σ]υνέργεια με το θεματολόγιο του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων» ([28]).

3.9. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι, παρά τη μεγάλη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι ευρωπαϊκές χώρες υπολείπονται σημαντικά και δεν συμφωνούν όσον αφορά την πρόκριση κοινής στρατηγικής για τη μείωση της κρισιμότητας των προμηθειών πρώτων υλών, οι οποίες μέχρι σήμερα έχουν ανατεθεί —για την εξόρυξη και την επεξεργασία— σε χώρες με μεγάλη κοινωνική και περιβαλλοντική ανευθυνότητα.

3.10. Σε μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ([29]) με θέμα τις αξιακές αλυσίδες και τις συνέργειες με τις εμπορικές πολιτικές βασίζεται προσφάτως εγκριθέν ψήφισμα ([30]) το οποίο κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθότι προτρέπονται σε αυτό οι χώρες της ΕΕ να αναπτύξουν μια νέα βιομηχανική πολιτική με σκοπό τη δομική και συνεκτική στρατηγική αυτονομία της ΕΕ σε βασικούς τομείς χωρίς να επιβραδύνεται η οικολογική μετάβαση που επιδιώκεται στην Πράσινη Συμφωνία και με τη διασφάλιση των κοινωνικών και εργασιακών προτύπων σε ολόκληρη την αλυσίδα παραγωγής.

3.11. Θα είναι ζωτικής σημασίας να **συμπηχθούν συμμαχίες με κυβερνήσεις «ομοϊδεατών»**, ισχυρές συνέργειες με δημοκρατικές κυβερνήσεις και να ληφθούν μέτρα συνέργειας του σεβασμού των θεμελιωδών εργασιακών δικαιωμάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος. Σήμερα, πολλές κυβερνήσεις έχουν δεσμεύσει σημαντικούς οικονομικούς πόρους για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων: οι ΗΠΑ με το **νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού**, η Ινδία με ένα σύνολο κινήτρων στον τομέα των μπαταριών και των φωτοβολταϊκών, η δε Ιαπωνία με ένα επενδυτικό σχέδιο ύψους περίπου 140 δισεκατομμυρίων ευρώ. Ένας από τους στόχους της συμφωνίας ΕΕ-ΗΠΑ για τις κρίσιμες πρώτες ύλες είναι οι σπάνιες γαίες που εξορύσσονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία στην ΕΕ να κατασκευάζονται επίσης στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τη συμφωνία μεταξύ των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας ([31]).

([24]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Βιώσιμες αλυσίδες εφοδιασμού και αξιοπρεπής εργασία στο διεθνές εμπόριο» (διερευνητική γνωμοδότηση) (ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 197).

([25]) Σημαντική είναι η αναφορά στη γαλλική νομοθεσία περί δέουσας επιμέλειας του 2017 και στον πρόσφατο νόμο που θεσπίστηκε στη Γερμανία τον Φεβρουάριο του 2023.

([26]) Ευρωπαϊκή πλατφόρμα ενδιαφερόμενων μερών για την κυκλική οικονομία, *Impacts of circular economy policies on the labour market* [Επιπτώσεις των πολιτικών κυκλικής οικονομίας στην αγορά εργασίας], 2018.

([27]) *Securing sustainable raw materials supply in Europe. IndustriAll Europe's recommendations for «Critical Raw Materials Resilience»* [Εξασφάλιση βιώσιμου εφοδιασμού με πρώτες ύλες στην Ευρώπη. Οι συστάσεις της IndustriAll Europe για την «ανθεκτικότητα των κρίσιμων πρώτων υλών»], Βρυξέλλες, 10 Ιουνίου 2021, IndustriAll 129/2021.

([28]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Βιώσιμες αλυσίδες εφοδιασμού και αξιοπρεπής εργασία στο διεθνές εμπόριο» (διερευνητική γνωμοδότηση) (ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 197).

([29]) *Global Value Chains: potential synergies between external trade policy and internal economic initiatives to address the strategic dependencies of the EU* [Παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες: δυνητικές συνέργειες μεταξύ της εξωτερικής εμπορικής πολιτικής και των εσωτερικών οικονομικών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση των στρατηγικών εξαρτήσεων της ΕΕ], Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 702.583, Μάρτιος 2023.

([30]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 2023 σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την τόνωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, του εμπορίου και των ποιοτικών θέσεων εργασίας [2023/2513(RSP)] (ΕΕ C 283 της 11.8.2023, σ. 18).

([31]) *Will the scramble for rare earths produce a transatlantic trade accord?* [Ο αγώνας δρόμου για τις σπάνιες γαίες θα οδηγήσει σε διατλαντική εμπορική συμφωνία;], Cecilia Malmström (PIIE), 6 Απριλίου 2023.

3.12. Η ΕΟΚΕ είναι της γνώμης ότι οι διμερείς αυτές συμφωνίες θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο της Ομάδας των 7 (G7) για μια κοινή στρατηγική σχετική με το εμπόριο σπάνιων γαιών, με την έμπρακτη δέσμευση των μεγάλων οικονομιών να μεριμνούν και για την τήρηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προτύπων στις χώρες εξόρυξης και επεξεργασίας.

Βρυξέλλες, 20 Σεπτεμβρίου 2023.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE